

sammen med sin svigerfader at købe hovedgården Rugård med den dertil hørende Rugårds Mølle; 1784 blev han eneejer og udvidede i øvrigt sine besiddelser flere gange frem til 1816, idet end ikke de vanskelige økonomiske forhold i århundredets begyndelse synes at have været ham til nogen hindring. Redaktør Niels Friis har som indledning til slægtbogen skrevet en udmærket biografi af Simon Amager; han blev på sin egn en førerskikkelse, men han var samtidig til sin død gårdfæster i fødesognet, en ganske ejendommelig samfundsplacering.

Foruden denne indledning og stamtaflen bringer bogen et uddrag af en dagbog ført på Rugård i årene 1834-59 af Simon Amagers søn Bendt og hans hustru Amalie Simonsen. På trods af de meget kortfattede, daglige notater giver den dog et levende billede af familiens liv og dens kontakter, der tæller såvel Frederik VII som kronprins i Odense og historikeren Vedel Simonsen som egnens landmænd.

Finn H. Lauridsen.

Henning Heilesen: Randers Klosters historie. (Udgivet af Randers Kloster i jubilæumsåret, 1958). 297 sider.

Reformationen var et socialt tilbageskridt, siger arkivar Henning Heilesen i det statelige skrift om Randers hospital, han har udarbejdet i anledning af stiftelsens 400 års jubilæum. De klostre, der i middelalderen havde varetaget omsorgen for syge og fattige, blev nedlagt, og noget nyt kom foreløbig ikke i deres sted. Reformationen lærte de danske, at de skulle gifte sig og intet give til de fattige, siger en anden forfatter spottende. Først i slutningen af Christian III's regering blev en del af det forrige gejstlige gods, som staten havde konfiskeret, anvendt til oprettelse af milde stiftelser, bl.a. i Randers, hvis hospi-

tal fik sin første fundats den 10. december 1558. Det blev rigt udstyret med kirketiender og en del jordegods og er den dag i dag en af landets mest velhavende stiftelser.

Stiftelsens oprindelige navn var Randers hospital. Ordet hospital betød i ældre tid ikke sygehus, i hvert fald ikke i vor forstand. Hospitalerne var stiftelser for gamle, svage og arbejdsudygtige mennesker. Der optoges kun fattige syge. En velhavende mand kunne ikke lade sig indlægge for at søge helbredelse. Og medens nutidens sygehuse ikke optager uhelbredeligt syge som lamme, blinde o.l., stod fortidens hospitaler netop åbne for sådanne. Men da ordet hospital efterhånden er blevet en gængs benævnelse for sygehus, fik Randers hospital ved kgl. resolution i 1949 sit navn ændret til Randers kloster, der heller ikke er nogen heldig benævnelse.

Dramatiske begivenheder har der ikke været i Randers hospitals historie. Forfatteren har derfor været henvist til at gøre rede for hospitalets svingende økonomiske forhold gennem tiderne, derunder de ret hyppigt forefaldende underslæbssager, bygningshistorien og det indre liv i hospitalet, der før 1868 også rummede sindssyge blandt sine lemmer.

Til denne gennemgang af hospitalets historie, der fylder godt halvdelen af festskriftet, slutter sig som anden del meget udførlige personalhistoriske oplysninger om medlemmer af hospitalets direktion og inspektion, forstandere, præster, degne, læger, økonomer, portnere og organister. I den forbindelse kan som supplement oplyses, at den Lave Gundesen, der ifølge forfatteren blev hospitalspræst ca. 1641, i virkeligheden blev præst ved hospitalet allerede 1638 efter tidligere at have været sognepræst i Falslev-Kærby (Aarhus bispearkiv. Onsild herredsbog.)

Endelig bringer festskriftet som tredje del en lang række dokumenter til

oplysning om hospitalets historie lige fra fundatsen i 1558 til den nugældende fundats fra 1936.

Bogen bygger hovedsagelig på utrykt materiale i hospitalets meget righoldige arkiv, som forfatteren har udnyttet grundigt. Fremstillingen er omhyggeligt dokumenteret ved henvisning til de benyttede kilder. Bogen er smukt udstyret og bortset fra en enkelt lidt for flot ytring overordentlig solid.

Carl Lindberg Nielsen.

Olav Christensen, Magnus Mikkelsen og Hans Neumann (red.): Fra Gelsbro til Lillebælt. Hjemstavnsbog for Haderslev By og Amt. (Udgivet af Haderslev By og Amt). 1958. 236 s. og 3 kort.

Med det hovedformål at fremskaffe et hjælpemiddel til hjemstavnundervisningen i de ældre klasser i skolerne har Haderslev by og amt udgivet en hjemstavnsbog med den for udenforstående ikke helt klare titel: *Fra Gelsbro til Lillebælt*. Lillebælt betegner amtets østlige grænse, medens Gelsbro skal markere amtets vestlige skel. Gelsbro ligger vest for Gram, hvor Haderslev, Ribe og Tønder amter støder sammen.

Redaktionens medlemmer kommunefuldmægtig Olav Christensen, overlærer Magnus Mikkelsen og museumsdirektør Hans Neumann har fået hjælp af talrige bidragsydere. Bogen prætenderer ikke originalitet, dens formål er pædagogisk og populært, og det betegner utvivlsomt et fremskridt, at hjemstavnundervisningen har fået dette hjælpemiddel, ikke mindst de talrige illustrationer er af værdi, men der savnes kort. Bortset fra 2 kort over Haderslev by og et oversigtskort over amtet er bogen kun småt forsynet med det pædagogiske instrument, som kortskitsen udgør. Bl. a. ville en oversigt over den gamle herredssinddeling være på sin plads, tilsvarende en over-

sigt over Haderslev amts omfang til skiftende tider, ligeledes kunne det være godt at få støtte af et kort ved klarlæggelsen af grænsen mellem Ribe stift og Slesvig stift. Der kunne nævnes talrige andre emner, som lod sig illustrere på denne vis, og det var måske en opgave for redaktionen at træde sammen igen for at tilvejebringe et korthæfte, der kunne bruges side om side med bogen.

Troels Fink.

T. Tobiassen Kragelund (†): Vestjyske markeder. Limer og karbørster. (Engers Hansens forlag, Esbjerg, 1956). 97 s.

Den flittige folkelivsforfatters sidste bog føjer ikke væsentligt nye træk til de emner, han beskæftigede sig med. Gamle fortællere har berettet for ham om deres oplevelser på markeder i Ribe, Varde og Ålbæk, og da de små skildringer gengives som helheder, har temmelig mange gentagelser ikke kunnet undgås. Det samme forhold gør sig gældende i bogens andet afsnit, der behandler den særlige vestjyske produktion af og handel med koste og karbørster. Sammen med lertøjet spillede de en betydelig rolle for livets opretholdelse for beboerne i mange hedesogne. Tobiassen Kragelund havde et åbent øre for de morsomme historier, og han har villigt strøet dem ud også her; et par af dem er endog særdeles morsomme.

Finn H. Lauridsen.

Morten Borup: Peder Hjort. (Rosenkilde og Bagger, 1959). 224 s.

Litteraten Peder Hjort var en urolig og samtidig en usmidig ånd. Hans navn dukker gang på gang op i det 19. århundredes åndshistorie og politiske historie, uden at han på noget tidspunkt var en central figur. Mest kendt er vel hans deltagelse i Bagge-